

Amikor Budaörsön két tanító működött...

Nem hiszem, hogy nagyot tévednék, kétszáz tanító, tanár bizonyára dolgozik ma Budaörs oktatásügyi intézményeiben. Ezért érdemes felidézni azt a 145 év előtti iratot, mely felidézi a falu 1848-ban érvényes oktatásügyi életét. Az irat címe „*Népiskolák tanítók és jövedelmek összeírása*”. Feltehetőleg Eötvös József vallás- és oktatásügyi miniszter kívánságára készülődő felméréskori iratát mutatjuk be az Anziks olvasóainak.

A hajdani pedagógus neve „*Haselberger János Iskola mester*”, segédje nevét az összeírás nem tünteti fel. Így alkalmi segítség lehetett, akire inkább a téli időszakban volt szüksége a *Schulmeister*-nek. Mert más ám a téli, és más a tavaszi-nyári iskolalátogatók száma. Az összeírásból megtudjuk, hogy télen 216-217 fiú és 202 lány, azaz összesen 418 tanuló járt a mester és segítségé elé. Ez a szám az összeírás szerint a nyári hónapokban 80 főre, 45 fiúra, 35 lányra csökkent. Budaörs lakosainak száma ebben az évben 2644 fő volt, s mint az összeírás mondja: „*mind katolikus*”. A szám három éven belül nem sokat változott. Fényes Elek 1851-ben *Magyarországi geographiai szótárában* 2677 lakost említi: „*kik főképp szőlőművelésből élnek*”. Az iskoláról a lehető legjobbat vallja az összeíró, az a Gyomlay György – a helység jegyzője –, aki szép festményeket adományozott a katolikus templomnak. Az iskolaház „*Legjobb karban van, építettett az Uraság és Községtől*”. Mint tudjuk, Budaörsöt ekkor „*Birja a korona*” – azaz koronauradalom, az iskola fenntartója a faluval összefogva. Szép gyermekszám élhetett a hajdani budaörsi családokban, ha átlagot is számítunk – öt-hat gyermek kért kenyeret a hajdani családokban, bár ez lehetett hol több, hol kevesebb.

Haselberger tanító az összeírás idején 44 éves volt. Miből élt a mester? Az iskolához fél hold szántó, fél hold belsőkert tartozott. Biztos jövedelemként évi 92 pengőforintra és 86 mérő pozsonyi gabonára, 12 öl fára számíthatott. Össze is adja az egykori kimutatas: a rektor uramnak évi 268 forint jövedelemmel lehetett biztos bevételként számolnia. Egy megjegyzés hozzáteszi azonban, hogy ebből a fából kell az iskolát „*mind a két igen tágas iskola terem*” szobáit, és a segéd szobáit is fűteni, ebből melegeedett a segéd, ezért az *Iskola mester számára négy ölnél több fenn nem marad!*” De akkori szokások szerint a mester tartotta el segédjét is. Miszerint a helybeli segéd fizetése csupán húsz pengőforintból áll, „*öt pedig az Iskola Mester a községtől járuló 12 pengőforintért*

mindennel ellátni tartozik – mely szomorú körülmény orvoslására nem lehet eléggé figyelmeztetni” – alkot véleményt az egykori összeírás.

Megtudjuk azt is, hogy a 418 tanulóból tankönyve 274-nek volt, a könyv nélküli iskolába járó 114 kisdíák tartozhatott a szegényebbek sorába. Felsorolja az összeírás a mester bizonytalanabb jövedelmét is – tehát, ha a szülők összeadják, összejöhet még számára további 67 forint és 15 akó bor. Nem érdektelen az sem, hogy 1848-ban a tanítás „*Magyar és német nyelven*” folyt. Az

összeírás a helybeli vezetők aláírásával zárul.

Iskolaigazgató *Kolkovits Ignácz*, a helybeli lelkész. Az iskola másik fenntartója a koronauradalom, *Funk Edvard* az uradalmi kasznár. A község bírója a szabadságharc idején Frank József, Kreiszl Jakab és Drixler János az „*esküttek*”.

Így élt és oktatott az Úr 1848. évében telenként 418, tavaszonként 80 tanulóval a 44 éves Haselberger János és névtelen segédje.

KOVÁCS JÓZSEF LÁSZLÓ